

การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา Integration of Human Resource Development by Western Theories on the Principles of Buddhism

ศิริศักดิ์ หนันตี*, พธ.ด.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา 3) เพื่อบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารมุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การอย่างเต็มความสามารถ เชื่ออำนาจให้องค์การบรรลุเป้าหมายในการเลือกสรรคนดี มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาทำงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกนั้น เกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีหลักทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ และทฤษฎีจิตวิทยา มีวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ส่วนหลักการทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ประกอบไปด้วย บทบาท กระบวนการ รูปแบบ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งถือว่า เป็นหลักการของการปฏิบัติที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา มีขอบเขตครอบคลุม มรรคมีองค์ 8 โดยมีผลสัมฤทธิ์หรือตัวชี้วัด คือ ภาวนา 4

คำหลัก: การบูรณาการ, หลักการทางพระพุทธศาสนา, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 126/30 หมู่ 12 ต.ป่าแดด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50100 E-mail: nantee126@hotmail.com

Abstract

The thesis consists of 3 objectives as:- 1) to study the concept of human resource development based on western's theories, 2) to investigate the human resource development based on the doctrines of Buddhism and 3) to integrate the human resource development based on the western's theories and the doctrines of Buddhism. The result revealed that the human resource development based on the western theories focused on the human resources within the organization and capabilities using both strategy and skill to develop human resources effectively. It is also vital to the organizations in selecting the best person who has good knowledge, abilities to work in the organizations by training those persons with good knowledge and keep pace with the changing conditions of society. Regarding to the human resources development that's based on the westerns' theories, the main idea derives from a combination of three theories as: Economic Theory, System Theory and Psychological Theory. The objectives of developing human resources of the modern time are committed to 3 activities as: training, giving an education and development. The Buddhist concept of human resource development consists of the role, process and procedure based on the *Tisikkhā* or Threefold Training; that is considered as the completed principle including with morality (*sila*), mentality (*citta*) and wisdom (*paññā*). The essence of Threefold Trainings covered the Eightfold Noble Path, which can be indicated by the doctrines of *Bhāvanā* or development in physical, moral, emotional and wisdom.

Keywords: Integration, The principles of Buddhism, Human Resource Development

บทนำ

สภาพการณ์ปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามพัฒนาด้านความเจริญของ วัตถุเพื่อความเจริญมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อความอยู่ดีกินดี ของชนในชาติ แต่ละชาติจึงหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำงาน แข่งกับเวลา มีการแข่งขันทางด้านการผลิตและการครองชีพอย่างเสรี เป็นเหตุให้มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน มีการแสวงหาความสุขและหลงใหลในความสุข จิตใจ ของบุคคลในสังคมจึงเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวมากขึ้นและหาทางออกที่ผิดต่อ ศีลธรรม มีการประหัตประหารกัน การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความสุขกับ การทำงานร่วมกัน หรือมีความสุขในการอยู่ร่วมโลกน้อยลงเพราะขาดความรักต่อกัน ยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน ที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตคนในสังคมมาก ความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้ การติดต่อสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การสื่อสาร และการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นในโลกสังคมรับรู้กัน ได้หมด มีอิทธิพลครอบงำโลก ทำให้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุ สภาพความเป็นอยู่ ของชุมชนสังคมโลกเปลี่ยนไป ส่งผลต่อจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ต้องการเพื่อ ความสะดวกสบายมากขึ้น ให้ความสำคัญเรื่องวัตถุมากกว่าจิตใจ แสวงหาวัตถุมา เพื่อความสะดวกสบายมากกว่าที่จะแสวงหาความจริงคือธรรมชาติ ขาดการขัดเกลา จิตใจ ซึ่งจากเหตุที่กล่าวมานี้ก็จะเป็นตัวชี้วัดศักยภาพของคนในสังคมได้ว่า ขณะนี้ คนส่วนใหญ่ในสังคมยังขาดการพัฒนาด้านจิตใจอย่างจริงจังและขาดความต่อเนื่อง ซึ่งเหตุนี้ นับเป็นปัญหาสำคัญที่จะส่งผลให้สภาพสังคมส่วนรวมในอนาคตต่อไป มีความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมมากขึ้น (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539, หน้า 11)

ขณะที่สังคมยังมีความวุ่นวายอยู่มากทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ก็เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่มุ่งการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ เพราะวิวัฒนาการสมัยใหม่ช่วยให้มนุษย์ได้รับความสะดวกสบายกว่าแต่ก่อนมาก จึงทำให้ความเจริญทางด้านจิตใจตามไม่ทันกับความเจริญทางด้านวัตถุ สังคม จึงเกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในปัจจุบันจะต้องหันมาสนใจกับ ความเจริญในด้านจิตใจ แล้วช่วยกันพัฒนาจิตใจของตนรวมทั้งชี้นำส่งเสริมให้ บุคคลที่อยู่ใกล้เคียงได้พัฒนาจิตใจของตน และถ้าทุกคนมีการพัฒนาจิตใจได้แล้ว

เชื่อว่า ทุกคนในองค์กรและสังคมอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ส่งผลให้องค์การนั้น เป็นองค์กรที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพด้วย (พุทธทาสภิกขุ, 2530, หน้า 41) จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทางสังคมในประเทศไทยทั้งทางภาครัฐและเอกชนจะต้องร่วมมือกันพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือบุคลากรในสังคมเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสังคมต่อไป โดยจะต้องมุ่งเน้นไปที่ภาพรวมของสังคม คน (บุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์) คือ ปัจจัยที่ชี้ขาดความสำเร็จและความอยู่รอดขององค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทยเริ่มมีมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นต้นมา ถึงฉบับที่ 11 ในปัจจุบัน กำหนดให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญของแผน ตามแนวคิดที่ว่า “การพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาคน” มุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, หน้า 6)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก และตามหลักการทางพระพุทธศาสนาต่างก็เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ดีขึ้น เพียงแต่ตามทฤษฎีตะวันตกเน้นการพัฒนาเพื่อสนองความต้องการ เพื่อแสวงหาประโยชน์แก่ตน กลุ่มของตนให้ได้มากที่สุด และจำต้องคิดค้นหาทฤษฎีใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการในพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีปรัชญาที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่พัฒนาให้ดีขึ้นได้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาหารูปแบบ วิธีการ หรือแนวทางที่จะใช้ระบบบูรณาการอันเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งตามทฤษฎีตะวันตกและตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ให้เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

3. เพื่อบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตการวิจัยและการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

- การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก
- การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา
- การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ข้อมูล 2 แหล่งรวมกัน ดังนี้

- ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นต้น
- ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ใช้ข้อมูลจาก หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ อาทิ คัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ เอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารมุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรอย่างเต็มความสามารถโดยใช้ทั้งกลยุทธ์และทักษะเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ และมีการวางแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อจัดการให้มีการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินการขององค์กร โดยใช้วิธีการฝึกอบรมจัดกิจกรรมที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญที่สามารถเอื้ออำนวยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย เพราะว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นงานที่มุ่งเลือกสรรคนที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาทำงาน โดยมีการดำเนินการฝึกอบรม พัฒนา ปรับปรุงให้พนักงานมีความรู้ ความสามารถ ทันสมัยต่อสภาพสังคม เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดขององค์กร หรือที่เรียกว่า “ทุนมนุษย์” และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร

มนุษย์นับได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากเพราะมนุษย์หรือคนนั้นสามารถที่จะใช้ทักษะและความรู้ในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรอื่น ๆ ขององค์กรมาเป็นสินค้าและบริการในการสร้างผลงานและประโยชน์ให้กับองค์กรได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) นั้น เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญที่มีส่วนในการขับเคลื่อนให้คนในองค์กรมีการเรียนรู้และการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งหากจะถามว่าปัจจัยด้านใดที่มีส่วนสำคัญที่สุดในการผลักดันและส่งเสริมให้องค์กรเกิดการปรับปรุงและพัฒนา ทำให้องค์กรสามารถเติบโตและแข่งขันได้ในตลาดแรงงานภายนอก และทำให้องค์กรสามารถดำรงคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ก็สามารถกล่าวได้ว่าปัจจัยนั้นมิใช่เพียงแค่การมีเงินลงทุนที่มาก มีเทคโนโลยีที่ดี มีเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย แต่ปัจจัยที่สำคัญนั้นก็คือการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถและมีศักยภาพในการทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ซึ่งแนวคิดดั้งเดิมของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเกิดขึ้นในช่วงที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมนำเครื่องจักรมาใช้ พัฒนารูปแบบเป็นการพัฒนาแบบบิดาปกครองบุตรหรือมีลักษณะเป็นครอบครัว ต่อมาเปลี่ยนเป็นระบบราชการหรือลัทธิสำนักงานและการจัดการมนุษย์ในองค์กร แนวคิดสมัยใหม่เป็นการประสานแนวความคิดของการจัดการมนุษย์แบบวิทยาศาสตร์กับแนวการจัดการมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกนั้น

เกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีหลักทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ (Economic Theory) เป็นทฤษฎีที่คำนึงถึงความคุ้มค่าในการพัฒนา 2) ทฤษฎีระบบ (System Theory) ที่ต้องดำเนินการให้เป็นระบบอย่างมีขั้นตอน 3) ทฤษฎีจิตวิทยา (Psychological Theory) ที่นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ในระหว่างการพัฒนา (อาภรณ์ ภูวิทยาพันธ์, 2551, หน้า 96) โดยมีวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) การฝึกอบรม (Training) เป็นการเน้นในงานปัจจุบัน นับเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งเพื่อให้บุคลากรเข้าใจในหน้าที่การงานของตนและร่วมกันทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าและได้งานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การศึกษา (Education) เป็นการเน้นงานในอนาคต เนื่องจากการศึกษานับเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อที่จะทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จ เพราะการศึกษาทำให้คนพัฒนาขึ้นได้และการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) การพัฒนา (Development) หมายถึง การพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน แต่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเพื่อให้องค์กรนั้นเจริญเติบโตและก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

ส่วนกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่นักวิชาการชาวตะวันตกได้ให้แนวคิดไว้ กล่าวโดยสรุป สามารถแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การสำรวจสิ่งที่ต้องการเพื่อจะพัฒนาที่เกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) การเลือกสรรวิธีการที่จะนำมาใช้ในการพัฒนา 4) การเลือกสื่อหรือสื่อทัศนูปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการฝึกอบรม 5) การนำไปปฏิบัติ 6) การประเมินผลการฝึกอบรม หากมองโดยองค์รวมจะเห็นได้ว่าขั้นตอนในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเริ่มจากการพิจารณาความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง การกำหนดวัตถุประสงค์รูปแบบในการพัฒนา ดำเนินการจนถึงขั้นของการประเมินผล

เมื่อมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี 3 ด้านหลัก โดยมีวิธีการพัฒนาใน 3 กิจกรรมแล้วก็จะเกิดประโยชน์ 2 ประการ กล่าวคือ 1) ประโยชน์ส่วนตน เป็นสิ่งที่ทำให้ตนเองมีการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เกิดวุฒิภาวะทางจิตใจและการปฏิบัติงาน 2) ประโยชน์ส่วนรวม เป็นผลสืบเนื่องจากการที่มนุษย์ได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง ตรงตามความต้องการ อันส่งผลทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพจนเกิดเป็นประสิทธิผล

สร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ประโยชน์ทั้งบุคคลากรและองค์กรเพื่อที่จะได้รู้ขีดความสามารถในการทำงานของตนเองและหน่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและองค์กรก็ประสบผลสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาหรือทำสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น เจริญขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระพุทธศาสนานี้ จึงหมายความว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ให้เจริญขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจ ด้วยการนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติ ซึ่งมีผลอยู่เป็น 3 ระดับ คือ ระดับเบื้องต้น ส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาเป็นกัลยาณชน ระดับท่ามกลาง ส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาเป็นกัลยาณบุุคชน คือ บุคชนผู้มีคุณธรรมสูง และระดับที่สุด ส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาเป็นอริยบุคคล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการบรรลุถึงการพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ จนถึงขั้นเป็นผู้ประเสริฐสูงสุดคือปัญญานั่นเอง เนื่องจากมนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพได้ และมีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้

ส่วนแนวความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น พระพุทธศาสนา มองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติ ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบปัจจัยของธรรมชาตินั้น เมื่อธรรมชาติเป็นระบบความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย มนุษย์ซึ่งเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งด้วยก็จึงเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่เป็นองค์รวม ในเมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น โดยมนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เป็นทัมมะ คือ เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อนี้ถือว่าเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้นมา ก็เพราะถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หลักนี้เป็นแกนสำคัญของจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้จริยธรรมมีความหมายเท่ากับการศึกษา และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาแล้วสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างหนึ่ง คือ การทำให้

ความแตกต่างกลายเป็นความประสานเสริมเติมเต็มกลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ

หลักการทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบไปด้วย

ก. บทบาทของพระพุทธเจ้าในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พิจารณาได้จาก พุทธคุณ 9 ลักษณะ เช่น พระองค์เป็นพระอรหันต์ผู้บริสุทธิ์ห่างไกลจากกิเลส พระองค์เป็นศาสดาแห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นต้น และพระสัทธิธรรมของพระองค์ยังมีลักษณะ 3 ประการ คือ มีความงามในเบื้องต้น มีความไพเราะในท่ามกลาง และมีความงามในบทสรุป

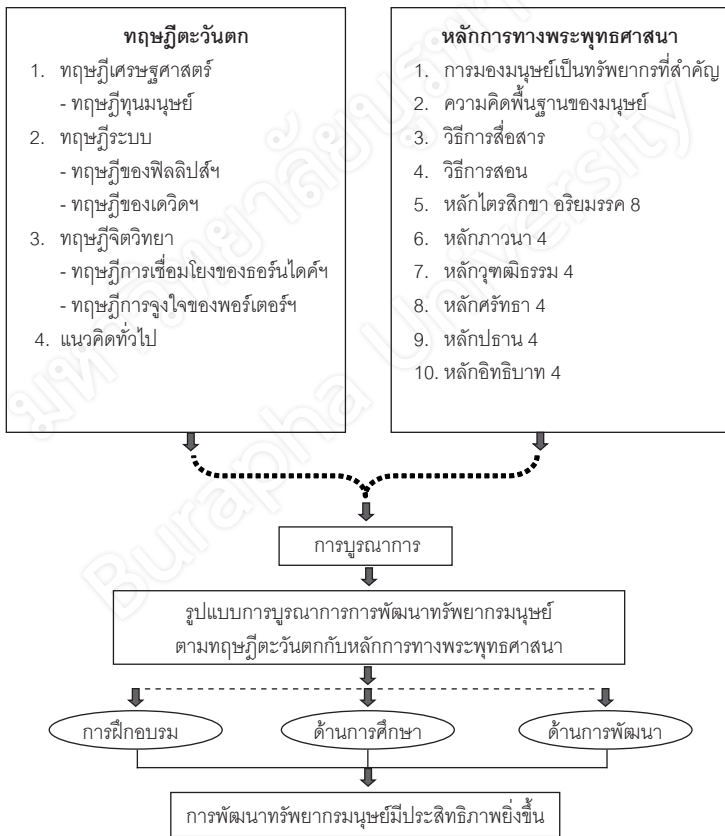
ข. กระบวนการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มี 4 ประการ ได้แก่ 1) การเลือกบุคคลที่จะทรงสั่งสอน 2) การวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนา 3) การจัดตั้งพุทธบริษัท 4) การสร้างแรงจูงใจ

ค. รูปแบบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ยึดหลักไตรสิกขา 2) วิธีการสื่อสาร 4 วิธี 3) กุศโลบายในการสั่งสอนพุทธบริษัท 4 วิธี 4) วิธีสอนหรือเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ 10 วิธี

ง. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งถือว่าเป็นหลักการของการปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ซึ่งประกอบไปด้วย ศีล สมาธิและปัญญา มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมดหรือที่เรียกว่า มรรคมีองค์ 8 อันได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา วาจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ พยายามชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ ซึ่งเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างสมบูรณ์ ส่วนไตรสิกขาก็เป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่การใช้งาน และมีการวัดผลเป็นระยะ ๆ โดยมีผลสัมฤทธิ์หรือตัวชี้วัด คือ กาวนา 4 ซึ่งเป็นหลักการสำหรับการพัฒนา ฝึกฝน ได้แก่ 1) กายกาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมกาย ให้รู้จักปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม 2) ศีลกาวนา คือ การพัฒนาด้านศีล ให้มีความประพฤติเรียบร้อย ดึงงาม 3) จิตตกาวนา คือ การฝึกฝนอบรมจิตให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง 4) ปัญญาภาวนา คือ การฝึกฝนอบรมตนให้เกิดปัญญาผู้สรรพสิ่งทั้งปวงในโลกตามความเป็นจริง เป็นการศึกษาโดยใช้ตนเองเป็นครูสอน ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลักษณะนี้ นับว่า เป็นการสร้างค่านิยมให้แก่สังคมแนวใหม่ สังคมจะได้เจริญอย่างมั่นคงและ

มีสัดส่วนที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังมีกิจกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เช่น ตัณหา 3 อกุศลมูล 3 อุปาทาน 4 นิวรณ์ 5 ส่วนหลักกรรมอันเป็นเครื่องส่งเสริมต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น วุฒิธรรม 4 ศรัทธา 4 ปธาน 4 และ อธิธิบาท 4 เป็นต้น

รูปแบบการบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น รูปแบบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงต้องนำเอาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกมาบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนาได้ ดังนี้

1. นำแนวความคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก ที่เป็นการผสมผสานกรอบแนวคิดทฤษฎีรวม 3 ด้านหลัก ประกอบไปด้วยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงความคุ้มค่าในการพัฒนา ทฤษฎีระบบที่ต้องดำเนินการให้เป็นระบบอย่างเป็นขั้นตอน และทฤษฎีจิตวิทยาที่นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ในระหว่างการพัฒนา มาบูรณาการกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ที่มองว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการบรรลุถึงการพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ จนถึงเป็นผู้ประเสริฐสูงสุด เนื่องจากมนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพได้ และมีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลักดันสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ทางพระพุทธศาสนายังมีแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน 4 ประการ ได้แก่ 1) สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย 2) ชีวิตและการกระทำของมนุษย์เป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย 3) มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก 4) เมื่อฝึกแล้วจะเกิดความแตกต่าง การบูรณาการแนวคิดดังกล่าวก็เพื่อเป็นการวางแผนกลยุทธ์ในการพัฒนา

2. นำเอาเนื้อหาของสาระของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก ที่ประกอบไปด้วยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวถึงการใช้ทรัพยากรที่จำกัด การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและการมองมนุษย์เป็นทุนหรือทุนมนุษย์ ทฤษฎีระบบที่มุ่งเน้นไปที่กระบวนการและวิธีการพัฒนาอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน ส่วนทฤษฎีจิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหรือภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตใจและพฤติกรรมการแสดงออก มาบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ได้กำหนดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ให้เป็นระบบการฝึกฝนอบรมกาย วาจา ใจ ครอบคลุมมรรคมีองค์ 8 หรืออริยมรรคที่มีองค์ประกอบเป็นนัยแห่งหลักคำสอน 8 ประการ และมีผลสัมฤทธิ์หรือตัวชี้วัด คือ ภาวนา 4 เพื่อให้เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ทั้งการสร้างเสริมความเจริญด้านวัตถุและการขัดเกลาทางด้านจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง

3. นำวิธีดำเนินการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ซึ่งต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและผลที่จะได้รับจากการพัฒนา ทฤษฎีระบบที่ต้องดำเนินการเป็นระบบเป็นขั้นตอน และทฤษฎีจิตวิทยาโดยการนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น มาบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่ใช้วิธีการสื่อสาร 4 วิธี เช่น

สันตัสสนา การชักจูงให้เห็นจริง เป็นต้น และยังมีวิธีสอนหรือเทคนิคการถ่ายทอดความรู้อีก 10 วิธี ตามสถานการณ์ เช่น การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบการใช้อุปกรณ์การสอน เป็นต้น เพื่อให้กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่วางไว้

4. เมื่อนำเอาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก ซึ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุเป็นหลัก มาบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ เป็นองค์รวมควบคู่กันไปได้ทั้งแนวคิด เนื้อหาสาระ และวิธีดำเนินการ เป็นรูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา จึงทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทสรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก เป็นกรอบแนวคิดรวมเกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีหลักทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ 2) ทฤษฎีระบบ 3) ทฤษฎีจิตวิทยา จะพัฒนาเพื่อสนองต่อความต้องการในด้านการเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ทุนมนุษย์ จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ หรือเพื่อสร้างศักยภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการฝึกอบรม ให้การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะ ประสบการณ์ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา แบ่งการพัฒนาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาทางความประพฤติ คือ ทางกาย วาจา ให้มีศีล 2) การพัฒนาอินทรีย์ 6 คือ ให้รู้จักสำรวจอินทรีย์ของตนอย่างมีสติกำกับ 3) การพัฒนาจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การพัฒนาปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งทั้งปวง เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีปรัชญาว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่พัฒนาได้ดีขึ้น ทั้งในระดับโลกียะสำหรับมนุษย์ปุถุชนทั่วไปและระดับโลกุตระสำหรับพัฒนาเป็นพระอรหันต์บุคคล โดยสรุป จึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดทฤษฎีตะวันตก แม้จะพัฒนาความเจริญได้อย่างมั่นคงเพียงใด แต่ในสังคมปัจจุบันก็ยังมีปัญหา มีความสับสนวุ่นวายอยู่มากทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น ปัญหาความขัดแย้งทางความคิด ปัญหาความรุนแรงทางอาชญากรรม ยาเสพติด เป็นต้น เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่มุ่งการพัฒนาแต่ทางวัตถุมากกว่าทางด้านจิตใจ ทำให้การพัฒนาทางด้านจิตใจตามไม่ทัน แต่เมื่อได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีตะวันตกมาบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ สร้างความเจริญมั่งคั่งให้กับประเทศชาติและสังคมโลก ขณะเดียวกันก็พัฒนาโดยให้ทรัพยากรมนุษย์ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาไปด้วย เพื่อขัดเกลาทางด้านจิตใจ จึงจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ควรกำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ให้ทุกกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและดำเนินการให้สอดคล้องกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงลึก เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเรื่อง

- 1) การพัฒนาสังคมไทยในเชิงพุทธบูรณาการ
- 2) การพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการ

บรรณานุกรม

- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *พระพุทธศาสนาไทยในยุคโลกาภิวัตน์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2530). *เคล็ดลับความสุขคือทำให้ถูกต้อง*. กรุงเทพฯ: ธรรมนุญ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อาภรณ์ ภู่วิทยาพันธุ์. (2551). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.